EESTI ADVOKATUURI JUHATUS
ISTUNGI PROTOKOLL

06. oktoober 2026. a nr 20
Tallinn

5.9 Riigisaladuse loa taotlemise mõjust advokaadi konfidentsiaalsuskohustusele

Vandeadvokaat D pöördus juhatuse poole seoses riigisaladusele juurdepääsu loa taotlemisel läbiviidava julgeolekukontrolliga ning selle võimaliku mõjuga advokaadi kutsesaladusele ja konfidentsiaalsuskohustusele. Pöördumise ajendiks oli riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse alusel nõutav nõusolek julgeolekukontrolli läbiviimiseks ning kohustus esitada muu hulgas andmeid sidevahendite, telefoninumbrite, e-posti aadresside ja suhtluskanalite kohta. Advokaat leidis, et julgeolekukontrolli käigus võidakse koguda või töödelda teavet viisil, mis puudutab advokaadi ja kliendi vahelise suhte konfidentsiaalsust või advokaadi poole õigusteenuse saamiseks pöördumise fakti. Advokaat on pöördunud küsimustega mh kontrolli läbiviiva Kaitsepolitseiameti poole, kuid ei ole saanud enda küsimustele ammendavat või üheselt tõlgendatavat vastust. Nimelt ilmnes saadud vastusest, et julgeolekukontrollis võib tekkida vajadus riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse (RSVS) §-s 32 nimetatud asjaolude kontrollimiseks koguda andmeid elektroonilise side võrgu kaudu edastatavate sõnumite edastamise fakti, kestuse, viisi ja vormi ning edastaja või vastuvõtja isikuandmete ja asukoha kohta julgeolekuasutuste seaduse (JAS) § 26 lg 3 p 4 alusel. Edastaja või vastuvõtja isikuandmete kohta andmete kogumine võib advokaadi hinnangul riivata konfidentsiaalsust advokaadi poole õigusteenuse saamiseks pöördumise fakti osas.

Pöördumises palus advokaat juhatuse seisukohta järgmistes küsimustes:

1. Kas julgeolekukontrolli teostamine advokaadi suhtes võib riivata advokatuuriseaduse §-s 43 sätestatud advokaadi tagatisi?

2. Kas riigisaladuse ja salastatud välisteabe seaduse § 47 lõikes 6 ja § 51 lõikes 4^1 kirjeldatud nõusoleku andmisega rikub advokaat temal lasuvat konfidentsiaalsuskohustust?

Juhatus on varasemalt (2017. aastal) arutanud riigisaladuse loa taotlemise protsessi ja selle võimalikku mõju advokaadi kutsesaladusele. Juhatus on seisukohal, et riigisaladusele juurdepääsu loa taotlemise ja sellega seotud julgeolekukontrolli läbimist ei saa iseenesest pidada vastuolus olevaks advokaadi kutsetegevuse ega konfidentsiaalsuskohustusega. Õigussüsteemi ja riigi toimimiseks on vaja ka advokaate, kellel on riigisaladusele juurdepääsu luba olemas. Samas tuleb jaatada, et julgeolekukontroll võib mingis ulatuses puudutada advokaadi konfidentsiaalsuskohustusega seotud teavet, eelkõige advokaadi poole pöördumise fakti suhtlusringkonna tuvastamise kaudu.

Juhatuse hinnangul on võimalik eristada erinevaid olukordi, millal advokaadile on vajalik riigisaladuse juurdepääsuloa taotlemine ning sellega seotud julgeolekukontrolli läbimine:

a) Juurdepääsuloa taotlemine on otseselt seotud advokaadi kutsetööga, näiteks juhul kui kliendi esindamise, kaitse või nõustamise ülesande täitmiseks on advokaadil vaja juurdepääsuluba riigisaladusele. Sellisel puhul ei ole olemuslikult võimalik asjaga seotud kliendisuhte olemasolu konfidentsiaalsena hoida ja advokaadil tuleb seda selgitada ka kliendile. Advokaadi ülejäänud kliendisuhete osas tuleb kutsesaladust täies ulatuses hoida.

b) Juurdepääsuloa taotlemise vajadus ei tulene otseselt advokaadi kutsetegevusest, vaid on seotud advokaadi muu tegevusega, näiteks riigikaitseliste ülesannete täitmisega või riigisaladuse juurdepääsuluba eeldavale ametikohale, nt kohtunikuks, kandideerimisega.

c) Advokaat soovib etteulatuvalt taotleda juurdepääsuluba, et olla valmis olukorraks, kus tal võib olla õigusteenuse osutamiseks või näiteks riigikaitseliste ülesannete täitmiseks vajalik juurdepääsuluba riigisaladusega kaetud teabele.

Sõltumata sellest, millisel põhjusel advokaat salastatud teabele juurdepääsu luba taotleb, tuleb pidada advokaadi kutsesaladuse hoidmise kohustust ülimuslikuks julgeolekukontrolli korra suhtes. See tähendab, et julgeolekukontrolli teostamisel peab olema välistatud kutsesaladusega hõlmatud teabe avaldamine või advokaadilt sellise teabe avaldamise nõudmine.

Advokatuur on varasemalt, 26.09.2017, esitanud Justiitsministeeriumile ettepaneku muuta Vabariigi Valitsuse 20.12.2007 määruse nr 262 „Riigisaladuse ja salastatud välisteabe kaitse kord“ lisasid nr 5 ja 11. Riigisaladusele juurdepääsuloa andmise, selle kehtivuse pikendamise, töötlemisloa andmise või töötlemisloa kehtivuse pikendamise aluseks teostatava julgeolekukontrolli nõusoleku vormis peaks sisalduma välistus, mille kohaselt nõusoleku andmine teabe saamiseks ei kohusta advokaati ega teisi isikuid, asutusi või organeid avaldama advokaadi kutsesaladusega hõlmatud teavet. Samuti tuleks fikseerida, et nõusolek ei hõlma luba kogutud andmete kasutamiseks muul eesmärgil kui julgeolekukontrolli teostamine.

Justiitsministeerium selgitas 25.10.2017 vastuses, et julgeolekukontrolli regulatsioon on andmete töötlemise üldregulatsioon, mida tuleb kohaldada koos kutsesaladust kaitsvate erisätetega. Ministeerium rõhutas, et advokaadi nõusolekut enda isikuandmete töötlemiseks ei saa käsitada nõusolekuna kliendi andmete töötlemiseks, kuna advokatuuriseaduse kohaselt on kliendi andmed, kliendi pöördumise fakt ja advokaadile usaldatud teave konfidentsiaalsed ning advokaati ei saa samastada tema kliendiga. Ministeeriumi tolleaegsel hinnangul hõlmavad julgeolekukontrolliks kasutatavad nõusolekuvormid üksnes kontrollitava isiku enda kohta andmete kogumist ega anna alust advokaadi klientide andmete töötlemiseks. Seetõttu leidis Justiitsministeerium, et kehtiv õigus kaitseb juba piisavalt advokaadi kutsesaladust ning määruse muutmise algatamiseks puudub alus.

Advokatuuri 2017. aastal esitatud ettepanekust lähtuvaid muudatusi ei ole nõusoleku vormis tehtud. Juhatus on jätkuvalt seisukohal, et ainuüksi julgeolekukontrolli läbiviimiseks nõutava enda andmete töötlemise nõusoleku andmist ei saa pidada advokaadi konfidentsiaalsuskohustuse rikkumiseks, kuid advokaadi antav nõusolek peab olema tingimuslik ehk nõusolek peab sisaldama vähemalt välistust, mille kohaselt nõusoleku andmine teabe saamiseks ei hõlma advokaadi kutsetegevusega seotud teavet ega juurdepääsu sellisele teabele. Nõusoleku alusel ei saa kohustada advokaati ega teisi füüsilisi ja juriidilisi isikuid ning asutusi ja organeid avaldama advokaadi kutsesaladusega seotud teavet.

Advokaat peab eelviidatud nõusoleku andmisel mõistma, et sellega antakse julgeolekukontrolli teostamiseks pädevale asutusele õigus saada advokaadi kohta teavet nii juurdepääsuõiguse andmise või selle kehtivuse pikendamise otsustamiseks kui ka juurdepääsuõiguse kehtivuse ajaks (RSVS § 27 lg 10 p 3). Seega riigisaladuse juurdepääsu loa taotlemisel annab advokaat sisuliselt nõusoleku enda allutamiseks ka järelkontrollidele.

Lisaks tingimusliku nõusoleku andmisele tuleb advokaadil julgeolekukontrolli läbimisel või riigisaladuse kaitsega seotud järelevalvele allutamise korral juhinduda põhimõttest, et vastavad tegevused ei tohi kahjustada advokaadi kutsetegevust ega tuua kaasa kutsesaladusega hõlmatud teabe avaldamist julgeolekukontrolli või riigisaladusele juurdepääsu üle järelevalvet teostavale asutusele ja ametnikele. Advokaat peab keelduma vastamast kõikidele küsimustele, mis eeldavad kutsesaladusega seotud info avaldamist (välja arvatud juhul, kui advokaadil on teabe avaldamiseks selle isiku nõusolek, kelle huve kutsesaladuse hoidmise kohustus konkreetsel juhul teenib).

Juhatus peab ühtlasi vajalikuks pöörduda Kaitsepolitseiameti poole eeltoodud advokatuuri seisukohtade selgitamiseks ja advokaatide suhtes julgeolekukontrolli läbiviimise erisuste arutamiseks.

Juhatus

O T S U S T A S:

Teha juhatuse seisukoht advokatuuri liikmetele teatavaks.